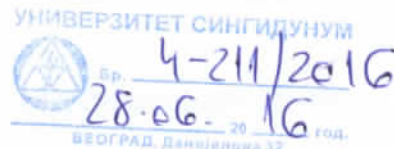

**VEĆU DEPARTMANA ZA POSLEDIPLOMSKE STUDIJE UNIVERZITETA
SINGIDUNUM, BEOGRAD**

Odlukom Veća Departmana za posleddiplomske studije Univerziteta Singidunum broj 1-1606/2013 od 20.06.2013. godine, određeni smo u Komisiju za ocenu doktorske disertacije pod naslovom "**Performativnost u osnovama turističke animacije**", o čemu podnosimo sledeći izveštaj

IZVEŠTAJ

1. Osnovni podaci o kandidatkinji

Kandidatkinja Jelena Kovačević- magistar je rođena 2.6.1969 godine u Beogradu, gde je završila Osnovnu školu »France Prešern« i XII beogradsku gimnaziju (novinarski smer) kao najbolji đak generacije. Diplomirala je 1995 na Filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu i 2009 magistrirala na Fakultetu dramskih umetnosti u Beogradu sa temom »Geneza shvatanja pozorišne etike u delu Tomasa Ričardsa i Radnog centra Ježija Grotovskog i Tomasa Ričardsa«.

Zapošljava se 1995 u CREDIBEL – Beogradska otvorena škola, od 1996. do 1997. godine u BITEF-u te 1999. u CENPI – Centru za novo pozorište i dramu. Od 2003. godine zaposlena je na neodređeno vreme u Jugoslovenskom dramskom pozorištu, dramaturškom odeljenju, na zadacima: uredničkih poslova i izdavaštva, umetničkog arhiva i pozorišnoj biblioteci i kao projektni menadžer koji istovremeno vodi i edukativno-turističke aktivnosti u okviru Jugoslovenskog dramskog pozorišta. Od 1997. do 2009. godine kao urednik redovno radi na projektima BITEF, TRACING ROADS ACROSS, Workcenter of Jerzy Grotowski and Thomas Richards, 2003-2006 (članica Dokumentacionog tima u projektu), i kao koordinator, savetnik, saradnik, kurator i predavač u više međunarodnim projektima: Proslava 300 godina Petrograda Contexte Europe Sud-est, un souffle des Balkans, Les Substances, Lyon, 2003. (kurator) Kontext: Europa 2002, Theater des Augenblicks, Vienna, 2002. Pozoriste – Teatr. Presentation of Serbian independent theatres, Wroclaw, 2002. Jelena Kovačević – magistar je aktivna kao prevodilac i pisac. Danas radi kao vođa biblioteke i umetničkog arhiva Jugoslovenskog dramskog pozorišta te kao informacioni stručnjak JDP.U dosadašnjem

stručnom i istraživačkom radu kandidatkinja ima više objavljenih naučnih radova iz kategorije M12 (monografija) M20 i M50, kao i aktivnog učešća na naučnim skupovima kategorije M30. .

Referentni naučni radovi kategorije M 12, M20, M30 i M50.

Kandidatkinja je objavila 5 izvorna, četiri pregledna naučna rada kao i jednu monografiju.

- 1 Kovačević, Jelena. „Kuda je otišla Cvetana? Strukturalna analiza vremena drame *Kod večite slavine* Momčila Nastasijevića“. *Teatron*, br. 172-173, Beograd, jesen-zima 2015. S. 63-73. ISSN 0351-7500 [COBISS.SR-ID 28940551] **M20**
- 2 Kovačević, Jelena. „Naslednik Grotovskog“, *Teatron*, br. 146-147, Beograd, proleće-letno 2009. **M20**
- 3 Kovačević, Jelena. „Ironija i poetsko u *Švabici* Laze Lazarevića“, program predstave *Švabica*, JDP, premijera 15. marta 2009. **M20**
- 4 Kovačević, Jelena. „Zatočenici sinkope“ (analiza drame Dejana Dukovskog *Druga strana*), program predstave *Druga strana*, JDP, premijera 21. februar 2006. S. 20-27.
- 5 Kovačević, Jelena. „Aspekti teatralnosti u dramama Milutina Bojića“, *Teataron*, br. 94, Beograd **M20**
- 6 Kovačević, Jelena. „Ivo Andrić i Jugoslovensko dramsko pozorište“. *Sveske Zadružbine Ive Andrića*, god. XXXII, sv. 30, avgust 2013. ISSN 0352-0862 [COBISS.SR-ID 608783] **M20**
- 7 Kovačević, Jelena. „Čehov na scenama Srbije“. *Teatron*, br. 129, 2004. **M20**
- 8 Kovačević, Jelena. „*Faust* na scenama Srbije“. *Teatron*, br. 121-122, Beograd, zima-proleće 2003. **M20**
- 9 Kovačević, Jelena. „Pregled repertoara beogradskih pozorišta u periodu vazdušne intervencije NATO u Jugoslaviji“. *Teatron*, br. 109, Beograd, zima 1999. **M20**
- 10 Kovačević, Jelena. *Pozorišna etika: Grotovski – Ričards*. Novi Sad, Pozorišni muzej Vojvodine, 2013. (Naučna monografija) **M12**
- 11 Kovačević, Jelena. „Three attractive examples of viable touristic systems in Serbia“ u *ISCONTOUR 2016: Tourism Research Perspectives (Conference Proceedings)*. Krems, IMC University of Applied Sciences Krems, Austria, 2016. Str. 189-202. **M 33**
- 12 Kovačević, Jelena. „Muzička inscenacija *Nečiste krvi* Borisava Stankovića ili Pokušaj odbrane klasike“. Međunarodna konferencija slavista posvećena dramskom stvaralaštvu južnoslovenskih naroda, Univerzitet u Lođu, Poljska, 2008. **M 33**

- 13 Kovačević, Jelena. „Identity of a man of *action*“ u *Theatre and Identity* (Conference Proceedings), ed. Jelena Lužina. Skopje, Faculty of Dramatic Arts, 2006. Str. 225-233. Regionalna Konferencija „Theatre and Identity“, Skopje, Makednija, 2006. **M 33**

Doktorska disertacija Jelene Kovačević – magistar urađena je na 152 strana od čega je: 138 strane kucanog teksta u okviru koga su prikazane 3 tablice, 3 tabele, 2 crteža, 6 dijagrama, 3 grafikona i kao i 293 fusnota; 8 strana spisak literature sa 133 bibliografske jedinice i 3 programa za obradu podataka. Od navedenih 133 izvora, 90 su knjige i monografije, 27 članci, preostalih 16 su dokumenti i ostali članci sa web izvora.

Doktorska disertacija kandidatkinje Jelene Kovačević – magistar prošla je proveru softvera za ustanovljavanje preklapanja/plagijarizma (iThenticate: Plagiarism Detection Software). Ukupan procentualni iznos zapaženih preklapanja iznosi 10% disertacije. Svaka jedinica primarnih izvora, naznačenih kao potencijalni izvor prilikom provere plagijarizma, iznosi manje od 1% u ukupnom radu. Najveći broj uočenih preklapanja, odnosi se na reference navedene u fusnotama koje je kandidatkinja koristila prilikom navođenja izvora za prikazane tvrdnje i citate u disertaciji. Preostali deo preklapanja odnosi se na periodične reči i izraze koji su opšte prihvaćeni i koriste se u svakodnevnoj komunikaciji i akademskom pisanju u različitim oblastima pa se stoga ne mogu smatrati plagijarizmom kao i adekvatno navedene preuzete delove iz drugih izvora literature, obeležene navodnicima i fusnotama koje ukazuju na originalni rad iz kog su delovi citirani. Deo disertacije koji se odnosi na istraživanje i analizu rezultata nema preklapanja koja se mogu smatrati plagijarizmom što ukazuje na originalnost samog istraživanja.

2. Predmet i cilj doktorske disertacije

Predmet

Predmet istraživanja doktorske disertacije je uključivanje animacije u turizmu u opšte upravljanje sistemom turizma putem kreativnog izvođenja. Pojam performativnosti je posmatran sa stanovišta delovanja, tj. kako učestvuje u stvaranju turističkog okruženja i učesnika u turističkom događaju. Performativnost se predstavlja u sklopu jednog sistema njenom funkcijom, transformativnim potencijalom i dinamičkim odnosom s drugim delovima. Ukratko, performativnosti se pristupa sa stanovišta njene uloge u sistemu turizma.

Funkcija performativnosti utvrđuje stvarnu poziciju i značenje turističke animacije u sklopu opšteg razvoja turizma. Na taj način kandidatka dokazuje da animacija nije običan dodatak ili ukras na osnovnu turističku uslugu nego da se u oblasti animacije može govoriti o konkretnim programima u vidu performansa i sa elementima performansa, i o performativnom potencijalu sistema turizma. U pitanju su umetnički događaji koji se organizuju i izvode u turističke svrhe. *Poseban značaj u lancu odnosa imaju animatori jer su oni performer i preko njih se ispoljava dejstvo performativnosti.*

Performativni potencijal u sistemu turizma odnosi na celokupnu turističku situaciju, koja se pojavljuje kao događaj, nešto što ostaje u sećanju po svojoj neponovljivosti i izuzetnosti. Ova performativnost pokreće dinamiku celine, i urušava dihotomije; ona može potvrditi ili preokrenuti situaciju.

Cilj istraživanja

Cilj istraživanja doktorske disertacije je dvostruk: da se iz pojma performativnosti izvuče posebno, osobeno značenje, odnosno, da se u semantici performativnosti pronade ključ za delovanje u oblasti turizma, pre svega, animacije u turizmu. Drugo, time što će se uklopiti u sistem, animacija će dobiti svoje mesto, revalorizaciju i punoću značenja. Dakle, funkcionalni element sistema turizma je briga o performativnom aspektu delatnosti, a cilj je da se pomoću nje turistička animacija implementira kao bitan strukturni deo tog sistema.

Najzad, performativnost za turiste, nosi najopštije humanističko značenje. Samim tim što učestvuju (deluju), oni to čine iz stanja slobode. Oni potvrđuju, pa i pronalaze sebe kao slobodna ljudska bića. Smisao performativnosti je pronalaženje slobode. Ako je turističko vreme (vreme izdvojeno za turističke aktivnosti) uvek čovekovo slobodno vreme, onda se sloboda ne ispoljava u tome da „mogu da radim šta hoću“, niti u tome da „mogu da spavam/jedem/pijem“ (tradicionalne turističke forme), nego u osećanju slobode bića, u tome da „jesam ja“, ili u izrazu „biti svoj“. Tek u okviru tog horizonta je i zadovoljavanje radoznalosti za upoznavanjem novih prostora, kulture i ljudi drugih mesta, potrebe za učenjem (od oblasti istorije, istorije umetnosti do učenja različitih veština, kao u kulturnom i kreativnom turizmu), ili za učestvovanjem u društvenim ili ekološkim programima (takođe u kreativnom turizmu). Performativnost se upravo sastoji u osvajanju i u postojanju slobode.

3. Hipotetički okvir istraživanja

Na osnovu teorijski postavljenih okvira i analize literature u ovom radu su postavljene sledeće tvrdnje:

1. da je performativnost parametar i osnova svakog oblika animacije u turizmu;
2. da je sistemsko mišljenje najpodesniji metod za planiranje aktivnosti i razvoj turističke animacije kao složene, interdisciplinarne delatnosti.

Gore postavljene tvrdnje proizilaze iz delnih dinamičnih hipoteza postavljenih u dispoziciji doktorske disertacije koje glase:

- Ako je animacija sveobuhvatna delatnost i pravo zanimanje, tada delovanje turističkih poslenika uvek ima aspekt animacije u sebi.
- Interdisciplinarni pristup animaciji može crpsti svoje modele na bezbedan način, koristeći se performativnošću prema analogiji strukturno podudarnih sistema.
- Ako je aspekt turističke animacije kreativan i sistemski i ako se animacija smatra interdisciplinarnom delatnošću, tada je igra u stanju da osvetli intimni aspekt animacije, sceničnost u stanju da osvetli manifestni aspekt animacije, a performativnost je podesna pri sistemskom pristupu.
- Animacija u turizmu treba da bude kontinuirano delovanje. Animacija mora biti osmišljena: promišljeno, svrsishodno i organizovano delovanje. Stoga se ne sme prepustiti slučaju, većoj ili manjoj nadarenosti turističkog radnika nego animaciju treba sistemski graditi.

Tvrdnje kandidatkinja dokazuje metodom Uzročno posledičnog diagrama, (CLD), gde pomoću pozitivnih krugova objašnjava rast konkretnog procesa a negativnim krugovima ravnotežu rasti procesa. Značenje pojedinih modela objašnjava teorijom komunikacije i triadnom logikom Čarlsa Sanders Pirsca.

4. Metode istraživanja

Shodno izabranoj problematici, definisanim ciljevima istraživanja i postavljenim tvrdnjama i hipotezama, a u svrhu formulisanja naučnih i stručnih zaključaka, kandidatkinja je u doktorskom radu koristila sledeću kombinaciju metoda koje se upotrebljavaju u društvenim

naukama:

- triadnu filozofiju C.S. Pirsu,
- komparativnu analizu,
- deskriptivnu analizu te,

Sistemska metodologija, iz domena sistemskih nauka:

- metode sistemskog pristupa,
- dinamike sistema,
- sistemskog mišljenja,
- sistemske analize i
- modelovanja kompleksnih sistema

5. Kratak opis sadržaja doktorske disertacije

Doktorska disertacija je koncipirana tako da sadrži uvodni deo, *četiri* poglavlja koja obuhvataju teoretska razmatranja i istraživanje i zaključak.

U *prvom poglavlju* analizirana je performativnost, njezina sveobuhvatnost, sličnost sa sistemskim mišljenjem i primjenljivost na ekonomsko poslovanje i na evaluaciju. U tom smislu, turistička animacija je performativni sadržaj kojim se najprikladnije upravlja putem sistemskog modelovanja. Animacija u turizmu predstavljena je kao podsistem turizma koji ukazuje na širi i veći sistem, i koji je ujedno podsistem drugih sistema, kao što je sistem nacionalne kulture, sistem izvođačkih delatnosti i sistem kulture uopšte. Da bi se turistička animacija uspostavila kao sistemska delatnost, odabrani su indikativni primeri, kako bi se na njihovim iskustvima ustanovili obrasci po kojima se animacije odvijaju. Predstavljene su komponente turističke animacije i razvijeni kvalitativni dijagram utjecaja međuzavisnosti turističke atrakcije, događaja, animatora i broja turista. Predstavljena je performativnost u sistemu turističke animacije koja pokazuje svoju složenu prirodu, paralelno otkrivajući složenu dvojnju prirodu same animacije: menadžerska grana s estetskim odlikama umetničke delatnosti. Apstraktna i univerzalna, performativnost je spona između turističke animacije i izvođačkih umetnosti; kao i između animacije i menadžmenta u turizmu.

U *drugom poglavlju* obrađena je meta-pozicija performativnosti. Kandidatkinja je već u prvom poglavlju razvila dijagram utjecaja međuzavisnosti turističke atrakcije, događaja, animator i broja turista pa je stoga produbila teorijski deo meta- performativnosti. Analizira aspekt Makenzija in njegove ideje performansa. S njim turistička animacija ima teorijsku potvrdu za relaciju s performativnošću. Prikazana je performativna praksa te pozicioniranje performativnosti u sistemskom smislu koji predstavlja njezine osnovne elemente kao delove modela animacije: medij, prostor, vreme, akter(i), utelovljenje i sadržaj i trajanje.

Treće poglavlje posvećeno je analizi u funkciji sistema koja je neophodno potrebna i predstavlja osnovu za razvoj sistemskih modela animacije. Pošto se upravljanje sistemima turističke animacije odvija u konkretnom društveno-istorijskom kontekstu zbog toga je kandidatkinja pažljivo odabrala i analizirala velike međunarodne događaje kao što su Guča, Exit i Küstendorf koji sadrže sve elemente performativnosti, turističke animacije sistema. U poglavlju su teorijski predstavljeni pojmovi turističkih događaja, doživljaja te urađeno istraživanje na bazi analize troje spontanih događaja Guče, Exita i Küstendorfa. Predstavljene su njihove turističke karakteristike kao i njihov performativni karakter.

Četvrto poglavlje posvećeno je predstavljanju sistemske dinamike pristup poznat u teoriji sistema koji omogućava održavanje ravnoteže i pravljenje analogija između različitim sistemima. Kad se pronađe zajednička osnova za dva sistema, moguće je saznanja o funkcionisanju uzročno-posledičnih veza preneti s jednog ispitanijeg, manjeg ili bezbednijeg sistema na drugi, i tako s većom pouzdanošću razvijati drugi kompleksni sistem. U metodološkom smislu, koristi semantiku performansa na naučnom proučavanju menadžmenta i biznisa u turizmu. Kandidatkinja primenjuje ređi put, od studija performansa ka naučnom proučavanju menadžmenta i biznisa u turizmu, drugim rečima, od nauke o umetnosti ka primenjenoj nauci, ili – od estetike ka menadžmentu. Uspostavljena analogija ukazuje na interdisciplinarni pristup i sklapanje slike sveta na osnovu različitih teorija.

Na kraju rada data su zaključna razmatranja autora koja kroz sistemski pristup predstavljaju potvrđivanje postavljenih dinamičkih (tvrdnji) hipoteza koje prikazuju rast i kontroliranje rasti sistema kroz uzročno posledične dijagrame.

6. Očekivani rezultati i naučni doprinos doktorske disertacije

U skladu sa navedenim ciljem i predmetom istraživanja, kao i postavljenim hipotezama, na kojima se zasniva istraživanje, disertacija omogućava da se sagledaju sistemski vidici na performativnost u turističkoj animaciji. Time su kroz sistemsko oblikovane hipoteze da je performativnost parametar i osnova svakog oblika animacije u turizmu te da je sistemsko mišljenje najpodesniji metod za planiranje aktivnosti i razvoj turističke animacije, kao složene interdisciplinarne delatnosti. Upotrebom uzročno posledičnih (CLD) dijagrama možemo izraziti dinamički odnos među delovima konkretnih sistema. Na taj način kandidatka je potvrdila elementarne hipoteze:

- Animacija predstavlja sveobuhvatnu delatnost i pravo zanimanje, te da delovanje turističkih poslenika uvek ima aspekt animacije u sebi.
- Interdisciplinarni pristup animaciji može crpsti svoje modele na bezbedan način, koristeći se performativnošću prema analogiji strukturno podudarnih sistema.
- Je aspekt turističke animacije kreativan i sistemski i ako se animacija smatra interdisciplinarnom delatnošću, tada je igra u stanju da osvetli intimni aspekt animacije, sceničnost u stanju da osvetli manifestni aspekt animacije, a performativnost je podesna pri sistemskom pristupu.
- Animacija u turizmu treba da bude kontinuirano delovanje. Animacija mora biti osmišljena: promišljeno, svrsishodno i organizovano delovanje. Stoga se ne sme prepustiti slučaju, većoj ili manjoj nadarenosti turističkog radnika nego animaciju treba sistemski graditi.

7. Mišljenje i predlog Komisije

Doktorska disertacija Jelene Kovačević-magistar urađena je prema ranije odobrenoj prijavi. Ostvaren je plan istraživanja uz primenu postojećih naučnih i stručnih znanja iz više naučnih i ekonomskih disciplina, a može se zaključiti da je kandidatkinja za svoju doktorsku disertaciju izabrala inovativnu, posebnu i kompleksnu temu. Struktura rada je dobro postavljena i omogućila je kandidatkinji da ostvari svoje istraživačke namere. Kandidatkinja je uspeła da da relevantne odgovore na postavljene ciljeve rada, i to je glavni doprinos nauci pored urađenog istraživačkog dela rada.

Disertacija je samostalan naučno - istraživački rad kandidatkinje. Pokazana je sposobnost za originalni pristup u analizi posmatranih pojava koje su predmet disertacije.

Polazeći od napred navedenog predlažemo Veću Departmana za poslediplomske studije i međunarodnu saradnju i Senatu Univerziteta Singidunum da prihvati doktorsku disertaciju Jelene Kovačević - magistar, pod naslovom "**Performativnost u osnovama turističke animacije**" i odobri njenu javnu odbranu.

Članovi komisije

1. dr. Tadeja Jere Jakulin vanr. prof.

2. dr. Jovan Popesku, red. prof.

3. dr. Nada Popović Perišić, red. prof.